

PREȘEDINTELE REPUBLICII MOLDOVA

Vasile – Sorin Curpăn

Cosmin-Ștefan Burleanu

Președintele Republicii Moldova reprezintă o instituție centrală, fundamentală a statului.

Republica Moldova constituie la momentul actual – august 2010 – o republică parlamentară. Este adevărat că autoritățile etatice intenționează să organizeze un referendum în luna septembrie 2010, având ca obiect alegerea șefului statului în mod direct și nemijlocit de către cetățeni, ceea ce ar conduce la un regim politic prezidențial sau, cel puțin la un regim politic semiprezidențial în acest stat.

În momentul de față președintele Republicii Moldova, fiind șeful statului, completează – ca instituție – forma duală a executivului.

Totuși, așa cum scriam anterior, apreciem că Guvernul Republicii Moldova constituie „puterea” executivă în republică în timp ce șeful statului nu este parte componentă a executorului. Așa cum precizam cu ocazia examinării funcției de control a Parlamentului asupra activității autorității executive noi apreciem că Președintele Republicii Moldova nu este partea componentă a autorității executive, având în vedere următoarele argumente:

*. președintele în calitatea sa de șef al unui stat cu un regim politic parlamentar are un rol relativ redus raportat la activitatea de administrare efectivă. Indiferent de competențele și atribuțiile conferite șefului statului moldovean trebuie remarcat faptul că Republica Moldova, la momentul actual, se circumscrie regimului politic parlamentar;

*. prin însăși natura competențelor și a demnității de șef al statului președintele Republicii Moldova nu ar trebui încadrat în una dintre cele trei puteri constituite în stat. Rolul și atribuțiile șefului statului impun, în opinia noastră, necesitatea „creării” unei noi „puteri” constituite în stat, rezervată șefului statului.

*. deși nu se menționează *expressis verbis* în Constituție totuși Președintele Republicii Moldova trebuie să vegheze la buna funcționare a autorităților publice. Dacă ar fi considerat parte componentă a „puterii” executive, șeful statului nu ar mai beneficia de independența funcțională absolut necesară pentru a se situa pe o poziție imparțială și echidistantă în raport cu toate puterile constituite în stat. Este drept că o prevedere în terminis în Constituția Republicii Moldova relativă la acest aspect nu există. Dar rolul șefului statului de mediator în „puterile” etatice rezultă din însăși poziția sa în cadrul organelor de stat centrale. Altfel spus, fiind ales de parlament, deci o emanație a „puterii” legislative se pare că președintele Republicii este, ca instituție, mai intim corelat cu această „putere” constituită în stat decât cu puterea executivă. Fără îndoială, alegerea șefului statului de către Parlament generează o anumită „dependență” a acestuia în raport cu „puterea” legiuitoare. Și atunci de ce nu am considera instituția șefului statului ca o parte componentă a autorității legislative și nu a „puterii” executive ?

Credem că șeful statului constituie sau ar trebui să constituie o „putere” etatică distinctă în raport cu celelalte „puteri” constituite în stat.

Analiza detaliată a instituției Președintelui Republicii Moldova ar putea susține – într-o anumită măsură - punctul nostru de vedere.

Art. 77.: „Președintele Republicii Moldova, șeful statului”.

„(1). Președintele Republicii Moldova este șeful statului.

(2). Președintele Republicii Moldova reprezintă statul și este garantul suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.”

Acest capitol consacră în mod direct locul și rolul fundamental al instituției Președintelui în raport cu celelalte „puteri” etatice. Fie și numai acest articol este suficient pentru caracterizarea instituției șefului statului ca fiind o autoritate etatică distinctă.

Alin. (2) al art. 77 din Constituția Republicii Moldova consacră două funcții extrem de importante ale șefului de stat:

*. funcția de reprezentare a statului.

*. funcția de garant al suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării.

Exercitarea funcției de reprezentare implică aptitudinea șefului statului de a încheia tratate internaționale în numele Republicii Moldova. Șeful statului îi revine dreptul (prerogativa) de a acredita și de a rechema pe reprezentanții diplomați ai Republicii Moldova. De asemenea, șeful statului trebuie să aprobe înființarea, schimbarea rangului sau, după caz, desființarea misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate, la propunerea Guvernului.

Funcția de garant al suveranității, independenței naționale, al unității și integrității teritoriale a țării determină declararea constituțională a șefului statului ca fiind comandantul suprem al forțelor armate. Președintele are aptitudinea de a lua orice măsuri pentru respingerea unei agresiuni, de a declara stare de război, aducând toate aceste acte, în mod neîntârziat la cunoștința Parlamentului.

Șeful statului, în scopul asigurării ordinii și liniștii publice, a securității naționale, poate lua și alte măsuri, în limitele și în condițiile legii. Textul constituțional nu nominalizează aceste măsuri, între care se poate regăsi declararea stării de asediu sau declararea stării de urgență în întreaga țară sau doar în unele unități teritorial-administrative.

Această funcție a Președintelui se realizează și prin încheierea unor tratate internaționale care au drept scop asigurarea securității externe a țării și totodată întărirea și eficientizarea capacității de apărare a Republicii Moldova.

Utilizând mijloace și metode geopolitice și geostrategice șeful statului „moldovenesc” trebuie să urmărească, în mod activ, asigurarea nu numai a independenței de stat dar și garantarea efectivă a integrității teritoriale a Republicii Moldova ⁹⁾.

Deși Constituția nu prevede în mod expres credem că datorită locului, rolului și atribuțiilor șefului statului, instituției Președintelui Republicii Moldova trebuie să i se recunoască și funcția de supraveghere a respectării Legii fundamentale și de veghere la buna funcționare a autorităților publice prin exercitarea medierii între „puterile” statului și între stat și societate.

Această funcție de mediere între puterile statului și între stat și societate nu ar reprezenta o funcție distinctă; ea ar constitui doar o funcție – mijloc prin care s-ar realiza vegherea șefului statului asupra bunei funcționări a autorităților publice.

Cu alte cuvinte, funcția de mediere ar fi accesorie funcției de supraveghere a bunei desfășurări a întregului mecanism statal.

Cum s-ar realiza practic „vegherea” asupra respectării Constituției și asupra „bunului mers” al autorităților statului ?

⁹⁾ Vasile - Sorin Curpăan și alții – **Statul – instituție social-politică și juridică fundamentală**, Bacău, 2006, ed. I, pag. 35 – 44 și pag. 69 – 73.

Şeful statului, conform Constituţiei, are posibilitatea de a solicita Parlamentului Republicii Moldova, înainte de promulgarea unei legi reexaminarea acesteia [art. 93 alin. (2) din Constituţie].

De asemenea Preşedintele Republicii Moldova deţine prerogativa desemnării candidatului la funcţia de şef al Guvernului (prim – ministru). Numeşte Guvernul care constituie autoritatea executivă a statului [art. 98 alin. (1), (4) din Constituţie], numeşte judecătorii de la instanţele judecătoreşti şi propune Parlamentului în vederea numirii în funcţia de procuror general al Republicii Moldova [art. 116 alin. (2) şi art. 125 alin. (1) din Constituţie].

Mai mult chiar, şeful statului numeşte, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii, pe preşedinţii şi pe vicepreşedinţii instanţelor judecătoreşti, pentru un mandat de 4 ani.

Aceste numiri, desemnări şi propuneri în demnităţi şi în funcţii publice corespund unei ipotetice funcţii de „veghere” asupra bunei funcţionări a autorităţilor publice. Ele asigură înfăptuirea colaborării între „puterile” etatice, excluzând – **ab initio** – o separare rigidă, absolută şi neechivocă a funcţiilor exercitate de autorităţile statale.

Când apar stări conflictuale între „puteri”, şeful statului reprezintă acea „magistratură supremă” care trebuie să intervină pentru aplanarea lor.

Prezervarea în stare de echilibru a autorităţilor publice se realizează, în mod practic, de Preşedintele Republicii Moldova prin intermediul medierii. A media între „puterile” constituite în stat nu presupune prezenţa unei autorităţi plasată deasupra acestora, a unei autorităţi supraordonate, superioare, dar în mod necesar implică independenţă şi echidistanţă, imparţialitate şi obiectivitate din partea mediatorului.

În această ipoteză, şeful statului nu va putea fi încadrat, „încorporat” în nici una dintre „puterile” clasice: legislativă, executivă şi judecătorească.

Această funcţie de mediere accesorie funcţiei principale – referitoare la supravegherea respectării Constituţiei şi bunei funcţionări a autorităţilor publice – ar determina locul şi rolul instituţiei Preşedintelui Republicii Moldova ca fiind o autoritate distinctă, independentă de „clasicele” puteri etatice.

Dar medierea şefului statului nu s-ar raporta exclusiv la autorităţile constituite. Astfel, Preşedintele Republicii Moldova trebuie să îndeplinească funcţia de mediator şi între stat şi societate.

Câteva cuvinte referitoare la această chestiune credem că nu sunt de prisos.

Medierea între stat şi societate !!!

Iată un mijloc de realizare a coeziunii statului cu proprii săi cetăţeni.

Dacă prin **stat** înţelegem „puterile”, autorităţile publice, în ansamblul lor, prin **societate** nu putem înţelege decât poporul sau societatea civilă. Exponenţii autorităţilor publice formează evident societatea politică.

Medierea şefului statului trebuie să aibă ca finalitate concilierea societăţii politice cu societatea civilă. Ea presupune congruenţa intereselor guvernanţilor cu cele ale guvernaţilor.

A media între stat şi societate reprezintă o activitate de înlăturare a deosebirilor care eventual se manifestă între una sau mai multe autorităţi publice şi popor sau o parte a acestuia. Din nou precizăm că şi această mediere nu se poate realiza efectiv de către Preşedintele Republicii Moldova decât din **postura de observator neutru**, ceea ce presupune independenţa şefului statului în raport cu fiecare dintre „puterile” constituite în stat, inclusiv în raport cu „puterea” executivă.

*

*

*

Art. 78.: „Alegerea Președintelui”.

„(1). Președintele Republicii Moldova este ales de parlament prin vot secret.

(2). Poate fi ales Președinte al Republicii Moldova cetățeanul cu drept de vot care are 40 de ani îndepliniți, a locuit sau locuiește permanent pe teritoriul Republicii Moldova nu mai puțin de 10 ani și posedă limba de stat.

(3). Este ales candidatul care a obținut votul a trei cincimi din numărul deputaților aleși. Dacă nici un candidat nu a întrunit numărul necesar de voturi, se organizează al doilea tur de scrutin între primii doi candidați stabiliți în ordinea numărului descrescător de voturi obținute în primul tur.

(4). Dacă și în turul al doilea nici un candidat nu va întruni numărul necesar de voturi, se organizează alegeri repetate.

(5). Dacă și după alegerile repetate Președintele Republicii Moldova nu va fi ales, Președintele în exercițiu dizolvă Parlamentul și stabilește data alegerilor pentru noul Parlament.

(6). Procedura de alegere a Președintelui Republicii Moldova este stabilită prin lege organică”.

Președintele Republicii Moldova este ales de deputații din Parlamentul țării, prin vot secret.

Alegerea șefului statului de către parlamentari caracterizează, în mod pregnant, statele cu regimuri politice parlamentare (republici parlamentare). Din acest punct de vedere, Republica Moldova este un stat cu regim politic parlamentar.

O eventuală modificare prin referendum a Constituției se referă și la alegerea șefului statului de către cetățeni, prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat.

Trecând peste greutățile legate de imposibilitatea alegerii unui nou Președinte de către autoritatea legislativă opinăm în favoarea alegerii șefului statului de către întregul corp electoral.

Fără îndoială, alegerea Președintelui de Republică, în mod direct de către cetățenii Republicii Moldova, cu drept de vot, reprezintă cea mai corectă și mai democratică procedură.

În acest mod Președintele Republicii Moldova **devine independent** în raport cu partidele politice parlamentare.

Este binecunoscut faptul că în cazul republicilor parlamentare șeful de stat prezintă o legitimitate redusă manifestată prin locul și rolul „jucat” de partidele politice în Legislativ.

Departate de noi ideea de a face incursiuni în dreptul comparat în cadrul acestei analize teoretice. Dar, în viața publică în Republica Moldova este consacrată sub aspect constituțional – la momentul actual – ideea necesității funcționării republicii parlamentare și implicit a alegerii șefului statului de către Parlament.

Opinia contrară care susține alegerea Președintelui de toți cetățenii cu drept de vot este, din punctul nostru de vedere generoasă, corectă și onestă. Și aici nu ne referim la imposibilitatea alegerii șefului de stat de către Legislativ datorită lipsei cvorumului necesar ci considerăm că după perioada de dictatură socialistă sovietică, în care șeful statului era ales și răspundea în fața Parlamentului, apare ca fiind firească implicarea întregii societăți în alegerea Președintelui.

Cine poate candida la funcția supremă în stat ?

Art. 78 alin. (2) din Constituție se referă la condițiile solicitate cumulativ pentru ca o persoană fizică să poată fi aleasă în funcția (de fapt, în demnitatea) de Președinte al Republicii Moldova.

Acestea sunt următoarele:

- *. candidatul trebuie să fie cetățean al Republicii Moldova, cu drept de vot;
- *. să aibă vârsta de 40 de ani împliniți la data alegerii;
- *. să fi locuit sau să locuiască permanent pe teritoriul Republicii Moldova cel puțin 10 ani;
- *. să „posede” limba de stat.

Nu se regăsește printre condițiile de depunere a candidaturii pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova și condiția ca celui care candidează să nu-i fie interzisă asocierea în partide politice.

Vom proceda la analiza succintă a **condițiilor** menționate anterior.

Prima condiție se referă la posedarea cetățeniei Republicii Moldova.

De principiu, cetățenia reprezintă o calitate deținută de o persoană fizică care reliefează raporturile de natură politică și juridică existente între respectiva persoană fizică și statul căreia aceasta îi aparține. Practic se realizează o legătură permanentă între cetățeanul Republicii Moldova și statul „moldovenesc”, în sensul că cetățenia Republicii Moldova reprezintă legătura și caracterizează apartenența unei persoane fizice la statul „Republica Moldova”.

Firesc, persoana fizică care candidează la demnitatea de Președinte al Republicii Moldova trebuie să fie cetățean al acestui stat. Se observă că nu este interzisă prin acest articol posibilitatea – teoretic vorbind – unui bipartid sau chiar multipartid de a candida, cu condiția ca una între cetățeniile posedate să fie cea a Republicii Moldova. Constituantul nu a înțeles să poată candida **numai cetățeanul moldovean** ci s-a exprimat în sensul că poate candida persoana fizică cetățean al Republicii Moldova.

Cetățeanul moldovean care candidează trebuie să aibă drept de vot, adică să aibă vârsta de 18 ani împliniți până în ziua alegerilor inclusiv, cu excepția celor puși sub interdicție [art. (38 alin. (2) din Constituție]. Se observă că față de vârsta cerută pentru exercitarea dreptului de vot, în cazul depunerii candidaturii pentru demnitatea de Președinte acestea este mai ridicată.

Republica Moldova fiind un stat independent tânăr la data scrierii acestor rânduri – august 2010 – având **doar 19 ani de existență independentă** se ridică o chestiune extrem de interesantă relativă la persoanele fizice cetățeni moldoveni ce pot candida la funcția „supremă” în stat !!! Cum cetățeanul Republicii Moldova trebuie să aibă **și vârsta de 40 de ani împliniți la data alegerilor** iar Republica Moldova este independentă de **19 ani** se pune întrebarea firească dacă persoanele de 40 de ani pot candida ei nefiind cetățeni ai Moldovei independente decât de 19 ani ?

La o analiză superficială răspunsul la întrebare ar fi negativ în sensul că nu există la momentul de față nici o persoană fizică care să fi fost cetățean al Republicii Moldova **timp de cel puțin 40 de ani**. Dar, trebuie remarcat faptul că înainte de 27 august 1991, pe teritoriul actualei Republici Moldova era organizat un stat federat component al statului federal – unional U.R.S.S. Acest stat federat a fost denumit Republica Socialistă Sovietică Moldovenească (august 1940 – iunie 1941 și august 1944 – iunie 1990) și respectiv Republica Socialistă Sovietică Moldova (1990 – 26 august 1991).

În ipoteza formării noilor state respectiv a obținerii independenței unui stat, cum este cazul Republicii Moldova, în Dreptul Internațional Public se recunoaște o continuitate organică între statul dependent și noul stat devenit independent. Acest nou stat este de fapt statul vechi

continuitatea manifestându-se prin exercitarea puterii de stat pe același teritoriu și asupra aceleiași populații.

Desigur, cetățenii statului federat R.S.S. Moldovenească / R.S.S. Moldova erau în același timp și cetățeni ai statului federal – unional, adică ai Uniunii Republicilor Socialiste Sovietice.

Fără îndoială, condiția cetățeniei raportată la condiția vârstei presupune, în mod firesc, luarea în calcul a perioadei cât pe teritoriul actual al Republicii Moldova a fost organizată R.S.S. Moldovenească / R.S.S. Moldova.

Dar dacă se acceptă acest punct de vedere înseamnă că pot candida și cetățeni moldoveni născuți în perioadele 1918 – 1940; 1941 – 1944 când Basarabia a fost parte componentă a Statului Național Unitar Român, Regatul României.

Acest punct de vedere nu comportă nici un comentariu.

Mergând pe aceleași idei și luând ca bază dreptul sângelui – jus sanguinis și dreptul solului – jus soli / jus loci persoanele fizice care sunt născute în perioada 1918 – 1940 respectiv perioada 1941 – 1944 **fiind inițial cetățeni români** putem considera că orice persoană fizică cetățean român poate candida la funcția de președinte al Republicii Moldova întrucât în perioadele menționate nu se făcea nici o diferențiere între cetățenii români născuți în diferitele provincii ale Regatului României.

Continuând raționamentul și având în vedere continuitatea organizării politice a teritoriului de azi al Republicii Moldova se poate afirma cu tărie că orice persoană fizică care are cel puțin un ascendent născut pe teritoriul Țării Moldovei dinaintea de 28 Mai 1812, când majoritatea teritoriului pruto-nistean nu era rupt de Moldova istorică poate candida la demnitatea de președinte al Republicii Moldova. În această ipoteză pot candida și cetățenii români care au cel puțin un ascendent născut în Principatul Moldovei anterior anului 1812 sau persoanele fizice care au ascendenți născuți pe teritoriile pierdute de Moldova medievală: Bucovina (1775), Raiana Hotinului (1715), Raiana Tighinei (1538).

Dacă recunoaștem pentru cetățeni joncțiunea cetățeniilor Republicii Moldova, a R.S.S. Moldovenești și a R.S.S. Moldova, pentru identitate de raționament trebuie să recunoaștem posibilitatea – necontestată de altfel – de a candida și foștii cetățeni români din perioada când Basarabia a fost în granițele Statului Român.

Trebuie să recunoaștem, de asemenea, tuturor descendenților vechilor supuși ai Țării Moldovei, când teritoriul dintre Prut și Nistru nu era răpit de la Principatul Moldovenesc, dreptul de a putea candida la demnitatea de președinte al Republicii Moldova.

Înainte de 28 mai 1812 nu exista nici o diferență între moldovenii dintre Carpații Orientali și Prut și moldovenii dintre Prut și Nistru.

Poate este puțin deplasat dar un principiu juridic spune: unde **legea** nu distinge nu ne este permis să distingem. Concret, descendenții vechilor locuitori ai Țării Moldovei, dinaintea de mai 1812, trebuie în mod necesar să aibă aceleași drepturi și îndatoriri. Așa fiind moldovenii noștri din România nu pot fi opriți să ocupe funcția „supremă” în stat în Republica Moldova.

În mod identic pot candida și descendenții vechilor moldoveni din teritoriile vechii Țări a Moldovei stăpânite de Republica Ucraina (Bucovina de Nord; Ținutul Herța, Nordul Basarabiei cu zona Hotinului și Basarabia Sudică).

Nici măcar condiția locuirii pe teritoriul Republicii Moldova timp de cel puțin 10 ani nu se poate opune – în opinia noastră – cetățenilor români din Moldova românească. Ascendenții noștri au locuit nu 10 ani ci sute, mii de ani pe aceste meleaguri și bineînțeles că au locuit în strălucita Țară medievală a Moldovei de unde această „Republică Moldova” își trage seva. Separarea brutală și violentă a teritoriului transprutean mai întâi de Țara Moldovei și mai apoi de România

nu poate înlătura faptul evident că românii din Moldova și din Bucovina de Sud au prezervat cu toată tăria dreptul de a reprezenta întregul vechi pământ al Moldovei istorice.

Românii din Moldova noastră românească nu trebuie să domicilieze pe teritoriul Republicii Moldova. Strămoșii lor au locuit alături de strămoșii celor din Republica Moldova întregul teritoriu al Țării Moldovei.

Având în vedere considerațiile expuse credem că într-o interpretare corectă, rațională, producătoare de efecte juridice depline cetățenii români și mai ales cei din județele noastre moldovene pot candida la funcția de Președinte al Republicii Moldova, fără a obține în prealabil cetățenia „moldovenească” și fără a locui un număr de ani pe teritoriul Republicii Moldova, care este nimic altceva decât „mica noastră Românie”.

A doua condiție se referă la vârsta de 40 de ani împliniți pe care trebuie să o aibă candidatul la demnitatea de Președinte al Republicii Moldova.

Cu respect opinăm în sensul reducerii acestei vârste la 35 de ani sau chiar la 30 de ani. În a acest fel s-ar accelera cât de cât schimbarea generației la conducerea de vârf a Republicii ceea ce ar determina și schimbarea mentalităților comuniste sovietice cu concepții moderne privitoare la statul de drept și la economia de piață. Poate tinerii vor gândi și vor acționa cu o simțire mult mai românească decât nomenclaturistii sovietici formați la școlile de partid ale P.C.U.S / P.C.M.

A treia condiție – se referă la necesitatea ca respectivul candidat să fi locuit sau să locuiască permanent pe teritoriul Republicii Moldova cel puțin 10 ani.

Ca atare condiția se referă la o locuire permanentă o perioadă de cel puțin 10 ani pe teritoriul Republicii Moldova.

Așa fiind un cetățean care a locuit în fosta R.S.S. Moldovenească / R.S.S. Moldova iar apoi a plecat în altă republică înainte de a împlini 10 ani de ședere nu întrunește condiția prevăzută de textul constituțional.

Terminologia utilizată este – credem noi – oarecum improprie. A locui nu înseamnă întotdeauna a domicilia.

Astfel, se poate locui cu viză de reședință temporară sau fără forme legale.

Domiciliul sau reședința nu prezintă deosebită importanță sub aspectul Dreptului Constituțional. Ceea ce importă este faptul că respectivul cetățean a stat permanent pe teritoriul Republicii. Dar utilizând termenul „locuiește” se poate interpreta o lipsă a unui cetățean de pe teritoriul Republicii fie și pentru câteva zile (plecat în alt stat) ca reprezentând o discontinuitate de ședere. Interpretând restrictiv se poate ajunge la concluzia că acel cetățean a întrerupt „locuirea permanentă” pe teritoriul Republicii, ceea ce ar implica curgerea unui nou termen de 10 ani. Nu ne raliem acestei opinii deoarece este excesiv de restrictivă. „Locuirea” trebuie să fie **permanentă** în sensul că nu trebuie să fie sporadică, accidentală. Credem că simpla întrerupere a locuirii permanente nu poate conduce la curgerea unui nou termen dacă atitudinea psihică a cetățeanului este în sensul continuării domicilierei pe teritoriul Republicii Moldova.

A patra condiție – privește „posedarea” limbii de stat.

În regionalismul utilizat în Republica Moldo-Română a Basarabiei „a posedat” limba de stat înseamnă a cunoaște limba de stat (scris, citit și vorbit).

Limba de stat este conform art. 13 alin. (1) din Constituție limba română denumită limba moldovenească, în mod absolut impropriu.

Firește, candidatul la demnitatea de Președinte al Republicii Moldova trebuie să cunoască limba oficială care este limba română. Am spune chiar că trebuie să cunoască bine limba română, fără nici o influență slavă. Să nu schimonosească și nici să schilodească limba noastră națională.

Aliniatele (3) și (4) sunt exclusiv tehnice și din acest motiv nu vom stărui asupra lor. Lecturarea acestor norme juridice constituționale este suficientă pentru înțelegerea procedurii care, concret, constă în următorii pași:

- candidatul care a obținut votul a 3/5 din numărul deputaților aleși în Parlament este declarat Președinte al Republicii Moldova;

- dacă nici un candidat nu a întrunit numărul necesar de voturi se va organiza un al doilea tur de scrutin între primii doi candidați, care au obținut cel mai mare număr de voturi;

- în ipoteza în care nici la al doilea tur de scrutin nici un candidat nu va întruni numărul necesar de voturi se vor organiza alegeri repetate;

- dacă Președintele Republicii Moldova nu a putut fi ales nici după alegerile repetate Parlamentul se va dizolva de Președintele în exercițiu, acesta stabilind și data alegerilor pentru noul Parlament.

Această procedură de alegere a Președintelui Republicii Moldova succint precizată anterior pare greoaie și oricum este la discreție totală a partidelor politice sau a formațiunilor politice. Alegerea șefului statului devine o „chestiune de partid” ceea ce pare a fi inadmisibil. Totodată pot exista și sincope dacă Parlamentul nu este capabil să aleagă totuși un șef de stat. Acest lucru s-a întâmplat în Moldova și ar trebui să îngrijoreze clasa politică „moldovenească”.

Desigur procedura de alegere a șefului statului este în detaliu reglementată prin lege organică însă noi ne-am cantonat exclusiv asupra analizării dispozițiilor constituționale.

Art. 79.: „Validarea mandatului și depunerea jurământului”.

„(1). Rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova este validat de Curtea Constituțională.

(2). Candidatul a cărui alegere a fost validată depune în fața Parlamentului și a Curții Constituționale, cel târziu la 45 de zile după alegeri, următorul jurământ:

<< Jur să-mi dăruiesc toată puterea și priceperea propășirii Republicii Moldova, să respect Constituția și legile țării, să apăr democrația, drepturile și libertățile fundamentale ale omului, suveranitatea, independența, unitatea și integritatea teritorială a Moldovei >>”.

Articolul supus analizei noastre se referă la validarea mandatului de Președinte și respectiv la depunerea jurământului de către șeful statului.

După alegerea Președintelui de către Legislativ rezultatul scrutinului trebuie validat de către Curtea Constituțională.

Într-adevăr, printre atribuțiile conferite Curții Constituționale a Republicii Moldova se regăsește la art. 135 alin. 1 lit. „e” și aceea de confirmare a rezultatelor alegerii Parlamentului și a Președintelui Republicii Moldova.

Cu ocazia validării rezultatului scrutinului prezidențial Curtea Constituțională trebuie să constate dacă cu prilejul alegerii au fost respectate procedurile prevăzute de art. 78 din Constituția Republicii Moldova. În condițiile în care procedura a fost integral respectată și nu au fost constatate fraude cu ocazia desfășurării procesului electoral Curtea Constituțională validează rezultatul alegerilor pentru funcția de Președinte al Republicii Moldova.

În mod firesc candidatul a cărui alegere a fost validată trebuie să depună jurământul prevăzut de Constituție. Norma juridică constituțională prevede și un termen limită pentru depunerea jurământului, respectiv cel mult 45 de zile după data desfășurării scrutinului. Acest

termen imperativ are menirea de a asigura **transferul într-un timp rezonabil** a prerogativelor prezidențiale de la Președintele în exercițiu la Președintele nou ales.

Jurământul depus de Președintele Republicii Moldova, prin conținutul său, se referă la promisiunea unilaterală, solemnă a viitorului șef de stat de a respecta dreptul pozitiv (obiectiv) al țării – și în special Legea fundamentală – de a garanta și de a proteja valorile democratice și drepturile omului precum și atributele esențiale ale statului concretizate în: suveranitatea (supremația și independența) statului, unitatea și integritatea teritorială a Republicii.

Art. 80.: „Durata mandatului”.

„(1). Mandatul Președintelui Republicii Moldova durează 4 ani și se exercită de la data depunerii jurământului.

(2). Președintele Republicii Moldova își exercită mandatul până la depunerea jurământului de către Președintele nou ales.

(3). Mandatul Președintelui Republicii Moldova poate fi prelungit, prin lege organică, în caz de război sau de catastrofă.

(4). Nici o persoană nu poate îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova decât pentru cel mult două mandate consecutive”.

Acest articol stabilește durata mandatului prezidențial menționându-se că acesta se exercită de la data depunerii jurământului.

Pentru a nu se crea discontinuitate în exercitarea atribuțiilor prezidențiale se prevede că Președintele în exercițiu continuă să-și îndeplinească mandatul până în momentul depunerii jurământului de către Președintele ales.

În caz de catastrofă sau în stare de război mandatul Președintelui în exercițiu poate fi **prelungit**. Această **prelungire** se realizează exclusiv în temeiul unei legi organice adoptată de autoritatea legislativă. Firesc în timpul unei catastrofe sau în timp de război este dificilă întrunirea Parlamentului în vederea efectuării procedurilor necesare desfășurării scrutinului prezidențial. Chiar și în aceste condiții prelungirea mandatului prezidențial este de competența exclusivă a Parlamentului, în calitatea sa de organ reprezentativ suprem al poporului român din Republica Moldova și se materializează prin adoptarea unei legi organice, potrivit dispozițiilor constituționale – art. 72 alin. (3) lit. „p” raportat la art. 80, ambele din Constituția Republicii Moldova.

Prevederea cuprinsă în alin. (3) al art. 80 din Constituție deși principial este corectă s-ar impune cu necesitate în ipoteza în care Președintele Republicii ar fi ales de întreg corpul electoral prin vot universal, egal, direct, secret și liber exprimat. În această ipoteză prelungirea mandatului prin lege organică de către Parlament apare ca o necesitate deoarece în caz de catastrofă și mai ales în timp de război este greu de crezut că se pot organiza alegeri generale prezidențiale pe întreg teritoriul Republicii.

În ipoteza republicii parlamentare, când șeful statului este ales de Legislativ este de preferat declanșarea procedurii de alegere a noului Președinte. Doar dacă această procedură nu poate fi inițiată, din cauze obiective, mandatul Președintelui în exercițiu poate fi prelungit. Desigur, prelungirea mandatului șefului de stat este de înțeles chiar și într-o republică parlamentară deoarece în situații excepționale (catastrofă, război) nimeni nu mai are timpul disponibil pentru depunerea candidaturilor la funcția prezidențială.

În sfârșit alin. (4) al articolului analizat prevede că funcția de Președinte al Republicii Moldova poate fi exercitată de o persoană fizică, care îndeplinește condițiile prevăzute de lege, **cel mult două mandate consecutive.**

Aceasta înseamnă că șeful statului poate îndeplini mai mult de două mandate (eventual trei, patru mandate) dacă acestea nu sunt consecutive.

Concret după ce a îndeplinit funcția de președinte 8 ani (două mandate) șeful statului nu mai candidează dar, după 4 ani poate să-și depună din nou candidatura.

Credem că se impune modificarea acestui text constituțional în sensul prevederii imposibilității unei persoane fizice de a îndeplini funcția de Președinte al Republicii Moldova mai mult de două mandate. Desigur cele două mandate pot fi și succesive.

A lăsa pe un fost președinte, după ce a îndeplinit două mandate, să candideze iarăși pe considerentul că al treilea potențial mandat nu este consecutiv primelor două mandate crează posibilitatea lansării unui regim autoritar, întemeiat pe forța charismatică sau pe prestigiul și pe autoritatea persoanei fizice ce urmează să îndeplinească și pentru un al treilea mandat funcția de șef al statului. Aceasta echivalează cu un atac direct la principiile fundamentale ale democrației politice contribuind fără echivoc, la îndepărtarea Republicii de la tezele fundamentale ale Statului de Drept.

Fie că sunt intercalate sau sunt succesive mandatele unui Președinte de Republică **trebuie să se oprească la enigmatică cifră 2** pentru a nu denatura și deturna scopurile și rolul instituției prezidențiale.

Demnitatea de Președinte al Republicii Moldova trebuie „cucerită” de cetățenii care au un cuvânt de spus relativ la propășirea țării; ea nu trebuie să devină o țintă pentru carieriști, pentru foștii nomenclaturiști sovietici și pentru elementele oportuniste.

Orice Președinte al Republicii Moldova trebuie să înțeleagă că menirea sa este de a servi țara, poporul român din Basarabia. Cei ce urăsc acest popor, cei străini de sufletul românesc nu au ce căuta în această extrem de importantă demnitate a Statului Moldo – Român.

Art. 81.: „Incompatibilități și imunități”.

„(1). Calitatea de Președinte al Republicii Moldova este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite.

(2). Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

(3). Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supreme de Justiție, în condițiile legii.

Președintele este demis de drept la data rămânerii definitive a sentinței de condamnare”.

Funcția de Președinte al Republicii Moldova presupune, în mod firesc, elaborarea unui „statut” pentru persoana fizică care exercită această înaltă demnitate publică.

De aceea, Legiuitorul Constituant a prevăzut în dispozițiile art. 81 alin. (1) din Constituția Republicii Moldova că demnitatea de Președinte este incompatibilă cu exercitarea oricărei alte funcții retribuite. Aceasta înseamnă că, cu excepția funcțiilor onorifice, care nu sunt retribuite, Președintele Republicii Moldova nu poate ocupa nici o funcție fie aceasta publică sau privată.

Cazul de incompatibilitate este firesc. Deținând „magistratura supremă” în stat – cel puțin sub aspect formal - Președintele Republicii Moldova trebuie să acorde întreaga sa atenție și putere de muncă, pentru a asigura îndeplinirea atribuțiilor care îi revin, în cele mai bune condiții.

El nu trebuie să fie afectat sub nici o formă de preocupări de natură a-i micșora sau afecta vigilența în supravegherea respectării Legii fundamentale și a bunei conlucrări a tuturor autorităților publice. Cu atât mai mult, cu cât șeful statului are și alte îndatoriri concrete – specificate în Constituție – în diferite domenii de activitate statală (relația cu Parlamentul, relația cu Guvernul, relațiile cu autoritățile administrației publice, raporturile cu Curtea Constituțională și cele cu autoritatea judecătorească).

Pe de altă parte, acest caz de incompatibilitate privește, în mod direct, conservarea echidistanței și independenței șefului statului în raport cu orice entitate publică sau privată de pe teritoriul statului „moldovenesc”. Aceasta pentru că, de principiu, așa cum bine este remarcat în Constituție, a exercita o funcție (nu are importanță natura acesteia) implică și obținerea unei satisfacții financiar – materiale.

Ori, instituția sau unitatea la care potențial și ipotetic ar exercita o funcție șeful statului ar dobândi sau ar putea dobândi avantaje materiale sau de ordin moral.

În sfârșit această incompatibilitate acoperă și o altă latură. Este vorba despre latura prestigiului, a prestației demnității publice pe care o reprezintă instituția Președintelui Republicii Moldova.

Exercitând o demnitate publică fundamentală de prim rang, Președintele Republicii Moldova nu trebuie și nici nu poate cumula această calitate cu o funcție publică sau privată, indiferent de nivelul sau de importanța politică, culturală, științifică sau social-economică a respectivei funcții.

Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate, conform prevederilor art. 81 alin. (2) din Constituția Republicii Moldova.

Imunitatea șefului statului „moldovean” se concretizează în imposibilitatea instanțelor judecătorești de a trage la răspundere juridică pe persoana fizică care îndeplinește această înaltă demnitate publică.

În literatura juridică constituțională și administrativă s-a opinat că protecția conferită prin acordarea beneficiului imunității rezultă din **natura bicefală** a „puterii” executive, în cadrul căreia responsabilitatea pentru actele Președintelui revine celui care le contrasemnează, adică primului-ministru.

Noi, așa cum am mai afirmat, nu împărtășim teza executivului bicefal. În legătură cu non-responsabilitatea șefului statului pentru actele efectuate, răspunsul dat – deși probabil corect – este incomplet. Pentru faptele Președintelui Republicii Moldova răspunde cumva tot primul-ministru ????

În realitate, imunitatea este acordată șefului statului pentru ca acest înalt demnitar să-și poată îndeplini mandatul încredințat de către membrii organului reprezentativ suprem al poporului român din Republica Moldova.

Ea se referă numai la **opiniile exprimate** în exercitarea acestei demnități publice și privește exclusiv perioada de timp aferentă exercitării mandatului prezidențial. Toate opiniile și am spune noi actele care nu prezintă relevanță sub aspect juridico-penal nu pot constitui temeiuri pentru promovarea unor acțiuni în instanță.

Dacă șeful statului săvârșește o infracțiune atunci Parlamentul **îi poate ridica imunitatea** cu votul de două treimi din numărul deputaților aleși. Punerea sub acuzare în această situație echivalentă practic cu ridicarea imunității Președintelui.

Această **punere sub acuzare** nu privește doar săvârșirea potențială a infracțiunii de înaltă trădare cum prevede Constituția României, în art. 96 alin. (1). Ea se referă la **orice infracțiune** care potențial poate fi săvârșită de orice subiect de drept, inclusiv de Președintele țării.

Textul alin. (3) din art. 81 din Constituția Republicii Moldova nu menționează sintetic procedura punerii sub acuzare a șefului de stat.

Așa fiind, propunerea privind punerea sub acuzare poate fi inițiată de majoritatea parlamentarilor și credem că ea trebuie adusă neîntârziat la cunoștința Președintelui. Trebuie recunoscut șefului statului dreptul de a da explicații Parlamentului relativ la faptele determinate, de natură penală, pentru care este acuzat.

De la data punerii sub acuzare și până la data demiterii șeful statului **ar trebui să fie de drept suspendat din funcție.**

Constituția nominalizează instanța competentă să îl judece pe șeful statului. Aceasta este Curtea Supremă de Justiție. Președintele Republicii Moldova este demis de drept la data rămânerii definitive a hotărârii de condamnare.

Se naște o întrebare legitimă: Cine sesizează instanța supremă după ce deputații au votat în favoarea punerii sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova ? Se conturează două ipoteze:

*. – după aprobarea punerii sub acuzare Parlamentul trebuie **să sesizeze direct** instanța competentă, respectiv Curtea Supremă de Justiție;

*. – după aprobarea punerii sub acuzare, cererea / propunerea împreună cu procesul – verbal ce consemnează rezultatul votului sunt înaintate procurorului general al Republicii Moldova pentru a fi sesizată, în mod legal, Curtea Supremă de Justiție.

A doua ipoteză pare a fi cea corectă pentru că reprezintă dispozițiile din Codul de procedură penală cu privire la sesizarea instanței de judecată în materie penală dar și pentru că în acest mod autoritatea legislativ – deliberativă nu încalcă atribuțiile Procuraturii, parte componentă a autorității judecătorești.

Articolele nr. 82 și 83 din Constituția Republicii Moldova au fost „excluse”, abrogate din Legea nr. 1115 – XIV din 05.07.2000.

Art. 84.: „Mesaje”.

„(1). Președintele Republicii Moldova poate lua parte la lucrările Parlamentului.

(2). Președintele Republicii Moldova adresează Parlamentului mesaje cu privire la principalele probleme ale națiunii”.

În calitatea sa de șef al statului Președintele poate avea interesul să asiste la lucrările autorității deliberativ – legislative. Prezența sa poate impulsiona parlamentarii în scopul accelerării desfășurării activităților specifice (adoptarea legilor, a hotărârilor; aprobarea direcțiilor principale ale politicii interne și externe a statului; aprobarea doctrinei militare a statului etc.).

De asemenea Președintele Republicii poate adresa mesaje Parlamentului. Acestea trebuie să aibă un conținut clar, concis, ferm să fie lipsite de elemente ideologice și să privească „principalele probleme ale **națiunii**”. Constituantul utilizează în acest text noțiunea de „**națiune**” deși în tot cuprinsul Constituției este ocultată. Desigur, nu poate fi vorba decât despre națiunea română de pe teritoriul Basarabiei, înglobat în Republica Moldova.

Totuși referirea la națiunea română nu se poate circumscrie doar teritoriului pruto-nistean unde trăiește doar o mică parte din poporul român. Oare mesajele se referă la întreaga națiunea română ?? Ne îndoim dar, în mod indirect, orice mesaj transmis de șefului statului „moldovean” către deputații plenipotențari produce reverberații în întreaga noastră națiune.

Art. 85.: „Dizolvarea Parlamentului”.

„(1). În cazul imposibilității formării Guvernului sau al blocării procedurii de adoptare a legilor timp de 3 luni, Președintele Republicii Moldova, după consultarea fracțiunilor parlamentare, poate să dizolve Parlamentul.

(2). Parlamentul poate fi dizolvat, dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului, în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.

(3). În cursul unui an, Parlamentul poate fi dizolvat o singură dată.

(4). Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui Republicii Moldova, cu excepția cazului prevăzut la art. 78 alineatul (5), și nici în timpul stării de urgență, de asediu sau de război”.

În toate cazurile dizolvarea Parlamentului Republicii Moldova trebuie să constituie o situație de excepție. În nici un caz Președintele nu trebuie să abuzeze de această prerogativă pentru a nu zdruncina viața democratică a statului.

Practic, Parlamentul **poate fi dizolvat** în următoarele situații:

- 1). *. în cazul imposibilității formării Guvernului;
- 2). *. în cazul blocării procedurii de adoptare a legilor pentru o perioadă de 3 luni;
- 3). *. dacă nu a acceptat votul de încredere pentru formarea Guvernului în termen de 45 de zile de la prima solicitare și numai după respingerea a cel puțin două solicitări de investitură.

În aceste trei situații Președintele Republicii Moldova are aptitudinea de a dizolva Parlamentul. Aceasta înseamnă că șeful statului nu are obligația de a dizolva Parlamentul ci doar facultatea de a proceda în acest mod. Rămâne la latitudinea președintelui dacă utilizează sau nu instituția juridică a dizolvării.

Textul constituțional impune și anumite limite pe care șeful statului este ținut să le respecte. Aceste limite privesc, cum era și normal, posibilitatea dizolvării Parlamentului.

Astfel:

*. Parlamentul nu poate fi dizolvat în ultimele 6 luni ale mandatului Președintelui. Cu toate acestea în acest caz există și o excepție referitoare la situația în care Președintele nu poate fi ales, după alegeri repetate, caz prevăzut de art. 78 alin. (5) din Constituția Republicii Moldova. Fiind o excepție de la regula constituțională, înseamnă că Parlamentul va putea fi dizolvat deși mandatul șefului statului se află în ultimele 6 luni sau chiar a expirat;

*. Parlamentul nu poate fi dizolvat pe perioada cât este declarată starea de urgență, starea de asediu sau, după caz, starea de război.

*. O altă limitare se referă la frecvența utilizării instituției dizolvării Parlamentului de către șeful statului. Pentru a nu crea un abuz prin exercitarea acestui drept de către șeful statului textul constituțional prevede că doar o singură dată într-un an calendaristic poate fi dizolvat Parlamentul.

Cu referire la situațiile în care șeful statului are posibilitatea, prerogativa dizolvării Parlamentului reținem următoarele aspecte teoretice. Cele trei cazuri prevăzute de Constituție se referă fie la imposibilitatea desfășurării procesului legislativ, fie la imposibilitatea formării Guvernului, în calitatea sa de titular al puterii executive în Stat. În această ultimă situație existând disensiuni, dezacorduri între Parlament și Președinte, unica soluție stabilită de Legiuitorul Constituant a fost întoarcerea la electorat, prin organizarea de alegeri parlamentare anticipate.

Art. 86.: „Atribuții în domeniul politicii externe”.

„(1). Președintele Republicii Moldova poartă tratative și ia parte la negocieri, încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova și le prezintă, în modul și în termenul stabilit prin lege, spre ratificare Parlamentului.

(2). Președintele Republicii Moldova, la propunerea Guvernului, acreditează și recheamă reprezentanții diplomați ai Republicii Moldova și aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice.

(3). Președintele Republicii Moldova primește scrisorile de acreditare și de rechemare ale reprezentanților diplomați ai altor state în Republica Moldova”.

Toate atribuțiile conferite șefului statului în domeniul politicii externe sunt tradițional consacrate în Dreptul Internațional Public:

*. încheie tratate internaționale în numele Republicii Moldova dar poate purta tratative în mod direct și nemijlocit și poate participa la negocieri.

De regulă, purtarea tratatelor și participarea la negocieri sunt lăsate pe seama reprezentanților Ministerului Afacerilor Externe al Republicii Moldova;

*. prezintă spre ratificare Parlamentului tratatele internaționale încheiate, la termenele și cu procedura prevăzută de lege;

*. acreditează și recheamă reprezentanții diplomați ai Republicii Moldova, la propunerea Guvernului;

*. aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova în străinătate;

*. primește scrisorile de acreditare și pe cele de rechemare ale reprezentanților diplomați ai statelor străine în Republica Moldova. Aceasta înseamnă că reprezentanții diplomați ai statelor străine sunt acreditați pe lângă Președintele Republicii Moldova.

Nu vom proceda la analiza detaliată a acestor instituții deoarece ele fac obiect de studiu și de cercetarea pentru știința Dreptului Internațional Public. Totuși, sub aspectul Dreptului Constituțional, vom remarca faptul că toate aceste atribuții își găsesc fundamentul în calitatea președintelui de a reprezenta statul pe planul relațiilor internaționale.

Art. 87.: „Atribuții în domeniul apărării”.

„(1). Președintele Republicii Moldova este comandatul suprem al forțelor armate.

(2). Președintele Republicii Moldova poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală.

(3). În caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, Președintele Republicii Moldova ia măsuri pentru respingerea agresiunii, declară stare de război și le aduce, neîntârziat, la cunoștința Parlamentului. Dacă Parlamentul nu se află în sesiune, el se convoacă de drept în 24 de ore de la declanșarea agresiunii.

(4). Președintele Republicii Moldova poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și a ordinii publice, în limitele și în condițiile legii”.

Toate atribuțiile șefului statului privesc situații excepționale.

Se recunoaște Președintelui Republicii **calitatea de comandant suprem** al forțelor armate. Această calitate se raportează la toate structurile militare aparținând: Ministerului Apărării, Ministerului Afacerilor Interne, Ministerului Securității Naționale.

Concret atribuțiile conferite șefului statului în domeniul militar și care privesc situații de excepție sunt următoarele:

*. poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală a forțelor armate;

*. are dreptul de a lua măsuri pentru respingerea unei agresiuni, dacă există declanșată o agresiune armată împotriva țării;

*. poate declara stare de război.

Aceste ultima două prerogative trebuie să le aducă șeful statului neîntârziat la cunoștința Parlamentului. Gravitatea măsurilor dispuse de șeful statului determină convocarea de drept a Parlamentului, dacă acesta nu se află în sesiune, în maxim 24 de ore de la data declanșării agresiunii;

*. poate lua și alte măsuri având ca finalitate asigurarea securității naționale și a ordinii publice. Aceste măsuri trebuiesc luate exclusiv în condițiile și în limitele legale.

Apreciem că ar fi fost mai indicat ca textul constituțional să prevadă aceste „măsuri”, evitând lăsarea determinării lor pe seama Legiuitorului ordinar. În sprijinul acestui punct de vedere, invocăm natura situațiilor excepționale în care se exercită atribuțiile șefului de stat în domeniul apărării.

Art. 88.: „Alte atribuții”.

„Președintele Republicii Moldova îndeplinește și următoarele atribuții:

- a). conferă decorații și titluri de onoare;
- b). acordă **grade militare supreme** !!! prevăzute de lege;
- c). soluționează problemele cetățeniei Republicii Moldova și acordă azil politic;
- d). numește în funcții publice, în condițiile prevăzute de lege;
- e). acordă grațiere individuală;
- f). poate cere poporului să-și exprime, prin referendum, voința asupra problemelor de interes național;
- g). acordă ranguri diplomatice;
- h). conferă grade superioare de clasificare lucrărilor din procuratură, judecătoria și altor categorii de funcționari, în condițiile legii;
- i). suspendă actele Guvernului, ce contravin legislației, până la adoptarea hotărârii definitive a Curții Constituționale;
- j). exercită și alte atribuții stabilite prin lege”.

Articolul nr. 88 din Constituția Republicii Moldova enumeră **atribuții eterogene** care pot fi exercitate de șeful statului „moldovean”. Aceste atribuții au un caracter enunțiativ, exemplificativ deoarece lit. „j” a articolului menționează în terminis că Președintele Republicii poate exercita și alte atribuții prevăzute de lege.

Toate atribuțiile eterogene menționate la articolul supus analizei determină competențele Președintelui Republicii în domenii variate de activitate. Astfel, șeful statului poate conferi decorații și alte titluri de onoare unor personalități din Republica Moldova ca o recunoaștere a meritelor acelor persoane în promovarea civismului, a culturii, artei, științei în Republică și pe plan internațional. Șeful statului poate acorda grade militare supreme care sunt prevăzute de lege. În temeiul acestei norme juridice constituționale Președintele Republicii poate acorda unor ofițeri din forțele armate (Ministerul Apărării, Ministerul Afacerilor Interne, Ministerul Securității Naționale) grade de generali.

Soluționarea problemelor cetățeniei Republicii Moldova și acordarea de azil politic, teritorial este o atribuție a șefului de stat. Problemele relative la cetățenie privesc: acordarea

cetățeniei, renunțarea la cetățenie. Azilul politic se acordă de șeful statului unor persoane fizice urmărite și persecutate în țara de origine pentru concepțiile lor.

O atribuție extrem de importantă este prevăzută de art. 88 lit. „d” și se referă la atribuțiile șefului statului **de a numi** în funcții publice.

Spre exemplu: Președintele Republicii **numește Guvernul**, în baza votului de încredere acordat de Parlament [art. 98 alin. (4) din Constituție] sau judecătorii instanțelor judecătorești **se numesc în funcție** de Președintele Republicii Moldova, la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii [art. 116 alin. (2) din Constituție].

Tradițional se recunoaște șefului statului dreptul, prerogativa de a acorda grațierea individuală. Este un atribut care își găsește fundamentul în perioada medievală, când șeful statului – domnitorul – avea dreptul absolut de a ierta de pedeapsă pe „osândit”.

În calitatea sa de șef de stat Președintele Republicii are aptitudinea, atribuția de a consulta poporul prin referendum, în privința chestiunilor de interes național. În acest mod șeful statului recurge la consultarea poporului **în vederea obținerii voinței populare** cu privire la o problemă majoră, fundamentală a Republicii. **Exprimarea voinței poporului prin referendum** are o valoare juridică supremă deoarece exprimă în mod direct și nemijlocit concepția majorității cetățenilor referitor la problema abordată.

Șeful statului acordă ranguri diplomatice. Această atribuție prevăzută la art. 88 lit. „g” trebuie raportată de dispozițiile art. 86 din Constituția Republicii Moldova, privitoare la atribuțiile Președintelui în domeniul politicii externe.

Dacă șeful statului aprobă înființarea, desființarea sau schimbarea rangului misiunilor diplomatice, în mod firesc, are și atribuția de acordare a rangurilor diplomatice.

O altă atribuție a șefului statului se referă la conferirea gradelor superioare de clasificare lucrătorilor din procuratură, justiție și altor categorii de funcționari.

Această atribuție a fost acordată Președintelui Republicii Moldova de către Legiuitorul Constituant tocmai pentru a se garanta promovarea în grade superioare de clasificare a funcționarilor din justiție, procuratură dar și din alte domenii exclusiv în funcție de performanțele profesionale obținute, în condiții obiective fundamentate pe imparțialitate.

Atribuția prevăzută la lit. „i” din articolul supus analizei se referă la posibilitatea suspendării actelor Guvernului, ce contravin legislației, până la adoptarea hotărârii definitive a Curții Constituționale.

Este o atribuție extrem de importantă a șefului statului. Pentru exercitarea acestei atribuții este necesar ca, în prealabil, să fi fost sesizată Curtea Constituțională în legătură cu eventuala constituționalitate a actului normativ emis de Guvern.

Suspendarea actului Guvernului nu se realizează de Președinte din postura de „șef” al „puterii” executive. Dimpotrivă această suspendare se fundamentează pe locul și rolul șefului statului **„de mediator între autoritățile publice constituite și, totodată, de mediator între stat și societate**. Se reflectă în acest mod grija șefului statului referitoare la asigurarea unei legislații coerente și echilibrate și totodată se manifestă plener atenția șefului de stat îndreptată spre asigurarea conformității tuturor actelor „puterii” executive cu Legea fundamentală și cu întregul drept pozitiv (obiectiv) aflat în vigoare în Republica Moldova.

Lit. „j” se referă la alte atribuții ce sunt stabilite, în favoarea șefului statului, prin lege. Este de dorit, ca în măsura posibilităților, Constituantul să prevadă **toate** atribuțiile Președintelui Republicii. Aceasta pentru a nu lăsa la latitudinea Legiuitorului ordinar posibilitatea de a stabili și modifica atribuțiile conferite prin lege. O precizare credem că se mai impune: alte atribuții conferite șefului statului nu pot fi stabilite de legiuitor decât **prin lege organică**. Este adevărat că

art. 72 din Constituție nu prevede că reglementarea atribuțiilor șefului statului se efectuează prin lege organică. Dar reținem că organizarea și funcționarea unor instituții fundamentale – Parlament, Guvern, Curtea Constituțională, Consiliul Superior al Magistraturii și Instanțele judecătorești – **se reglementează prin lege organică**.

Pentru identitate de raționament și atribuțiile Președintelui Republicii Moldova, altele decât cele prevăzute expres de Constituție, trebuie să fie consacrate **numai prin lege organică**.

Art. 89.: „Demiterea”.

„(1). În cazul săvârșirii unor fapte prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși.

(2). Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntârziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate de Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută”.

Procedura de demitere a șefului statului se poate declanșa numai pentru încălcarea prevederilor Constituției Republicii Moldova.

Cu alte cuvinte, încălcarea unor norme juridice, inferioare Constituției nu pot constitui un motiv pentru declanșarea procedurii de demitere a șefului statului.

Deși textul constituțional nu menționează credem că Legiuitorul Constituant a avut în vedere, în mod deosebit, acele prevederi referitoare la suveranitatea, simbolurile și limba de stat. Apoi textul are în vedere încălcarea principiului separației puterilor în stat, a pluralismului politic, a drepturilor și libertăților fundamentale cetățenești, a limitelor revizuirii Constituției, a independenței judecătorilor din Republică.

În ipoteza încălcării dovedite a prevederilor constituționale se poate iniția o propunere de demitere a șefului statului de către cel puțin 1/3 din deputații aleși în Parlament.

Propunerea de demitere se înaintează imediat Președintelui Republicii Moldova pentru a se lua la cunoștință. Dacă consideră oportun șeful statului poate da explicații Parlamentului și Curții Constituționale relative la faptele ce i se impută, adică cu privire la pretinsele încălcări a normelor juridice constituționale. Președintele se poate apăra argumentând că nu a încălcat nici o dispoziție constituțională, demonstrând că propunerea de demitere nu constituie altceva decât un „joc politic”. El poate, de asemenea, să recunoască parțial încălcarea prevederilor Legii fundamentale, motivând că faptele săvârșite nu sunt deosebit de grave și nu au afectat imaginea Președintelui și a Republicii pe planul relațiilor internaționale.

Dacă există probe indubitabile că șeful statului a săvârșit fapte prin care a încălcat prevederile Constituției, Parlamentul Republicii Moldova, cu votul a 2/3 din numărul deputaților aleși îl poate demite pe Președintele Republicii Moldova.

Principalul efect al demiterii șefului statului îl reprezintă vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova.

Art. 90.: „Vacanța funcției”

„(1). Vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova intervine în caz de expirare a mandatului, de demisie, de demitere, de imposibilitate definitivă a exercitării atribuțiilor sau de deces.

(2). Cererea de demisie a Președintelui Republicii Moldova este prezentată Parlamentului, care se pronunță asupra ei.

(3). Imposibilitatea exercitării atribuțiilor mai mult de 60 de zile de către Președintele Republicii Moldova este confirmată de Curtea Constituțională în termen de 30 de zile de la sesizare.

(4). În termen de 2 luni de la data la care a intervenit vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova, se vor organiza, în conformitate cu legea, alegeri pentru un nou Președinte”.

Alin. (1) al articolului supus analizei determină **situațiile** în care intervine vacanța funcției (de fapt a demnității) de Președinte. Acestea sunt următoarele:

- *. expirarea mandatului prezidențial;
- *. demisia din funcția de Președinte;
- *. demiterea din funcția de Președinte;
- *. imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor specifice funcției de Președinte al Republicii Moldova;
- *. deces.

Vom analiza succint fiecare dintre situațiile în care intervine vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova.

*. **Expirarea mandatului prezidențial.**

În mod firesc la expirarea mandatului prezidențial intervine vacanța funcției de Președinte. Totuși, remarcăm faptul că **deși mandatul șefului statului a expirat**, Președintele în exercițiu al Republicii Moldova își exercită mandatul până la depunerea jurământului de Președintele nou ales. [art. 80 alin. (2) din Constituție].

Cum se conciliază cele două texte constituționale !?!

Pe de o parte, avem textul analizat care nominalizează expirarea mandatului prezidențial **drept situație** de vacantare a funcției de Președinte iar pe de altă parte avem textul art. 80 alin (2) care impune **soluția continuării mandatului deja expirat** de către Președintele în exercițiu, până la depunerea jurământului de noul șef al statului.

Desigur, expirarea mandatului constituie, fără discuție, o situație de vacantare a funcției Președintelui de Republicii Moldova.

Soluția adoptată prin art. 80 alin. (2) din Constituție se justifică prin dorința Legiuitorului Constituțional de a nu crea discontinuități în exercitarea funcției de Președinte al Republicii. Se crează astfel **o ficțiune în ceea ce privește continuarea mandatului Președintelui în exercițiu** până la depunerea jurământului de către noul șef al statului.

*. **Demisia de funcția de Președinte.**

Demisia constituie un act juridic unilateral pornit din inițiativa șefului statului, care înțelege să renunțe în mod definitiv și irevocabil la exercitarea atribuțiilor de Președinte al Republicii Moldova. Cererea de demisie este prezentată Parlamentului care se va pronunța asupra sa. Credem că autoritatea deliberativ-legislativă nu are competență de a respinge cererea de demisie a șefului statului deoarece această cerere reprezintă o manifestare unilaterală de voință ce nu poate fi cenzurată.

„Pronunțarea” Parlamentului se referă, în opinia noastră, la faptul **de a lua act** de cererea de demisie a Președintelui.

Firesc, demisia șefului statului declanșează vacanța funcției de Președinte al Republicii Moldova.

***. Demiterea din funcția de Președinte.**

Cu ocazia analizării art. 89 din Constituție am examinat această **situație** de vacantare a funcției de Președinte al Republicii Moldova. De aceea, nu vom reveni asupra chestiunilor deja tratate anterior.

***. Imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor specifice funcției de Președinte al Republicii Moldova.**

Imposibilitatea exercitării atribuțiilor specifice șefului de stat trebuie să fie definitivă. Acesta înseamnă că imposibilitatea menționată trebuie să aibă o durată mai mare de 60 de zile. Această situație trebuie să fie confirmată de către Curtea Constituțională, într-un termen de maxim 30 de zile de la sesizare.

De principiu, imposibilitatea definitivă a exercitării atribuțiilor specifice funcției de Președinte al Republicii Moldova survine ca urmare a unor afecțiuni grave cu caracter fizic sau psihic. Se au în vedere boli grave care nu mai permit șefului statului exercitarea atribuțiilor specifice.

***. Decesul.**

Este evident că moartea titularului funcției prezidențiale determină vacantarea funcției de Președinte al Republicii Moldova.

În **toate situațiile** de vacantare a funcției prezidențiale urmează a se organiza alegeri, conform dispozițiilor legale, **în termen de 2 luni** de la data vacantării funcției de Președinte, în vederea alegerii unui nou Președinte al Republicii Moldova.

Art. 91.: „Interimatul funcției”.

„Dacă funcția de Președinte al Republicii Moldova devine vacantă sau dacă Președintele este demis ori dacă se află în imposibilitatea temporară de a-și exercita atribuțiile, interimatul se asigură, în ordine, de Președintele Parlamentului sau de Primul ministru.”

În primul rând trebuie să observăm că demiterea Președintelui reprezintă o situație, un caz de vacantare a funcției prezidențiale. În consecință, formularea: „dacă funcția... devine vacantă sau dacă Președintele este demis...” este improprie. O altă ipoteză la care textul se referă privește imposibilitatea **temporară** de exercitare a atribuțiilor de către șeful statului. Într-adevăr această situație nu reprezintă un caz de declanșare a vacanței funcției de Președinte deoarece este vorba de o imposibilitate **temporară**, deci susceptibilă de dispariție.

În cazul vacantării funcției prezidențiale imposibilitatea exercitării atribuțiilor trebuie să fie **definitivă**.

Concluzionând afirmăm că interimatul funcției prezidențiale se declanșează în caz de vacantă a funcției de Președinte sau în cazul imposibilității temporare de exercitare a atribuțiilor de către Președintele în exercițiu.

În aceste situații interimatul funcției de Președinte se va asigura de Președintele Parlamentului sau de Primul – ministru. Textul dă întâietate șefului Legislativului la asigurarea interimatului la funcția prezidențială. Aceasta rezultă din utilizarea în textul constituțional a noțiunii: „se asigură, **în ordine**, ...”, ceea ce generează o ordine de preferință stabilită de Constituant.

Ordinea de preferință, instituită de textul constituțional este cât se poate de firească deoarece, la asigurarea interimatului funcției prezidențiale, dă întâietate reprezentantului „puterii” deliberativ-legislative în raport cu exponentul „puterii” executive.

Art. 92. „Răspunderea Președintelui interimar”.

„Dacă persoana care asigură interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova săvârșește fapte grave, prin care se încalcă prevederile Constituției, se aplică articolul 89 alineatul (1) și articolul 91.”

Acest articol se referă la posibilitatea demiterii Președintelui interimar, potrivit art. 89 din Constituția Republicii Moldova.

De asemenea, articolul examinat trimite la prevederile art. 91, referitoare la asigurarea interimatului funcției de Președinte al Republicii Moldova.

Întrucât noi am analizat prevederile constituționale cuprinse în articolele 89 și 91 nu vom face precizări suplimentare.

Totuși, o chestiune de principiu se ridică: Dacă Președintele în exercițiu ar demisiona, Președintele Parlamentului, în calitatea sa de Președinte interimar, ar fi demis iar noul Președinte interimar – Primul – ministru ar deceda sau ar demisiona din funcția de Președinte interimar, se pune întrebarea ce persoană ar ocupa funcția de Președinte interimar ? Constituția nu răspunde la această întrebare deși, din punct de vedere practic, o asemenea situație este posibilă.

Este mai mult decât evident faptul că dacă Președintele Parlamentului, în calitatea sa de Președinte interimar, ar fi demis, conform prevederilor art. 91 din Constituție, Președinte interimar ar deveni Primul – ministru al Guvernului Republicii Moldova.

Art. 93: „Promulgarea legilor”.

„(1). Președintele Republicii Moldova promulgă legile.

(2). Președintele Republicii Moldova este în drept, în cazul în care are obiecții asupra unei legi, să o trimită, în termen de cel mult două săptămâni, spre reexaminare, Parlamentului. În cazul în care Parlamentul își menține hotărârea adoptată anterior, Președintele promulgă legea.”

Promulgarea legilor constituie o etapă importantă, absolut necesară pentru intrarea în vigoare a normelor juridice, adoptată de către Parlament.

Competența promulgării legilor adoptate de Parlament, aparține șefului statului.

În primul rând se observă faptul că nu este stipulat un termen în care Președintele Republicii să promulge legile. În mod indirect, mediat ar rezulta că termenul pentru promulgare este de două săptămâni, deoarece în acest termen șeful statului poate trimite Parlamentului legea, în vederea reexaminării.

Această trimitere a legii către Parlament trebuie să fie însoțită de obiecțiunile Președintelui.

Dacă însă Parlamentul adoptă legea în aceeași formă, Președintele Republicii Moldova este obligat să promulge legea.

Se constată că la reprimirea legii votată de Parlament în aceeași formă Președintele nu are stipulat un termen pentru promulgare.

Cu ocazia reexaminării legii, dacă Parlamentul „își menține hotărârea adoptată anterior”, adică dacă votează legea în forma sa inițială se dă întâietate, de către Legiuitorul Constituant, voinței parlamentarilor.

Soluția adoptată este expresia locului și a rolului Parlamentului în sistemul „puterilor” etatice, el fiind organul reprezentativ suprem al poporului român din Republica Moldova. În condițiile în care Președintele Republicii este ales de către Parlament nici nu se putea concepe adoptarea unei alte soluții relative la obligația șefului statului de a promulga legea adoptată din nou de legislativ, în forma sa originară.

Art. 94.: „Actele Președintelui”.

„(1). În exercitarea atribuțiilor sale Președintele Republicii Moldova emite decrete, obligatorii pentru executare pe întreg teritoriul statului. Decretele se publică în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

(2). Decretele emise de Președinte în exercitarea atribuțiilor sale prevăzute în articolul 86 alineatul (2), articolul 87 alineatele (2), (3) și (4) se contrasemnează de către Primul – ministru.”

Președintele Republicii Moldova poate emite acte cu caracter juridic care se vor publica în Monitorul Oficial al Republicii Moldova.

În aceste condiții prin decretele șefului statului: poate fi revocat un ministru și poate fi numit un alt membru al Guvernului [art. 98 alin. (6) din Constituție]; poate fi numit întregul Guvern [art. 98 alin (4)]; poate fi numit unul sau mai mulți judecători la propunerea Consiliului Superior al Magistraturii. [art. 116 alin. (2) din Constituție].

Pe planul relațiilor internaționale prin decret al Președintelui Republicii este numit un ambasador sau sunt conferite depline puteri pentru negocierea unor tratate în numele Republicii Moldova.

Tot prin emiterea unui decret prezidențial șeful statului poate dizolva Parlamentul [art. 85 din Constituție].

Unele decrete prezidențiale **pot avea și caracter normativ individual**. Este vorba de acordarea unor grade militare supreme (generali), numirea unor persoane fizice în funcția de judecător etc. [art. 88 lit. „b” și art. 116 alin. (2), ambele din Constituția Republicii Moldova].

O serie de decrete emise de Președintele Republicii Moldova trebuie, în mod obligatoriu, să fie contrasemnate de către Primul – ministru. Textul constituțional se referă la decretele prezidențiale emise în exercitarea atribuțiilor prevăzute de art. 86 alin. (2) și de art. 87 alin (2), (3) și (4) din Constituția Republicii Moldova.

Concret este vorba de următoarele atribuții ale șefului statului:

*. acreditarea și rechemarea reprezentanților diplomatici ai Republicii Moldova și aprobarea înființării, desființării sau schimbării rangului misiunilor diplomatice, la propunerea Guvernului;

*. poate declara, cu aprobarea prealabilă a Parlamentului, mobilizarea parțială sau generală;

*. ia măsuri pentru respingerea agresiunii în caz de agresiune armată îndreptată împotriva țării, declară stare de război, aducându-le imediat la cunoștința Parlamentului;

*. poate lua și alte măsuri pentru asigurarea securității naționale și ordinii publice, în limitele și în condițiile legii.

În toate aceste situații decretul prezidențial este valabil numai dacă a fost contrasemnat de Primul – ministru al Guvernului, în calitatea sa de șef al „puterii” executive.

Cum se explică faptul că unele decrete ale șefului statului trebuie să fie contrasemnate de Primul – ministru al Guvernului ??

Se observă că decretele prezidențiale care au nevoie de contrasemnătura șefului executivului, a Primului – ministru, se referă la aspecte extrem de importante circumscrise fie relațiilor externe ale statului, fie – după caz – la situații excepționale referitoare la domeniul apărării statului.

În aceste situații contrasemnarea decretelor prezidențiale determină implicarea deplină și efectivă a Executivului în aducerea la îndeplinirea a conținuturilor decretelor prezidențiale, ceea ce determină o cooperare totală între șeful statului și „puterea” executivă, reprezentată de Guvernul Republicii Moldova.

Art. 95.: „Resursele financiare ale aparatului Președintelui, indemnizația și alte drepturi”.

„(1). Resursele financiare ale aparatului Președintelui Republicii Moldova se aprobă, la propunerea acestuia, de către Parlament și se includ în bugetul de stat.

(2). Indemnizația și alte drepturi ale Președintelui Republicii Moldova se stabilesc prin lege.”

În mod firesc, aparatul Președintelui Republicii Moldova beneficiază de resurse financiare pentru a-și putea desfășura activitatea.

Resursele financiare se aprobă de către Parlament, la propunerea Președintelui Republicii Moldova și se includ în bugetul de stat.

Aceasta este exclusiv o normă constituțională tehnică dar esențial este să se asigure transparența acestor resurse financiare. Ele trebuie să fie efectiv, și nu numai declarativ, sub controlul autorității deliberativ – legislative.

Indemnizația și celelalte drepturi bănești cuvenite șefului statului trebuie stabilită în temeiul legii.

Și în privința indemnizației și a celorlalte drepturi materiale ale șefului statului este important să se asigure transparența acestor resurse cât și a cuantumului lunar cuvenit Președintelui Republicii Moldova.

